

VITALITATEA COMUNITARĂ ȘI POTENȚIALUL ASOCIATIV AL COMUNEI SADU – SIBIU (I)

RADU BALTASIU*,
OVIDIANA BULUMAC**,
SAMIRA CÎRLIG***

„La noi a mai plouat, că aici îs oamenii credincioși, da’
în alte părți nu o mai plouat deloc.” (bătrână, Sadu,
Sibiu, iulie 2022)

„Lumea nu mai are răbdare. Da, de aceea nu mai avem
bivolițe!” (M, 56, proprietar)

ABSTRACT

COMMUNITY VITALITY AND ASSOCIATIVE POTENTIAL OF SADU – (SIBIU) (I)

In the summer of 2022, a team of students (Vulcanescu School of Applied Sociology), coordinated by researchers of the European Center for Studies in Ethnic Issues, carried out a complex research in Sadu commune: qualitative and quantitative, using observation, sociological photography, focus group, mental cartography, elements of psychosociology colors, social history documentation and the questionnaire, according to a relatively innovative method, called neointerpretative. Interpretative, in the sense that it is at the intersection of Gustian and Weberian-comprehensive research, with updated techniques that make it possible to complete the research much faster. The purpose of the study was to describe the problems and the development potential of the community.

Keywords: mental mapping, qualitative research, focus group, community economic potential, Gustian sociology.

* PhD in Sociology, Professor at the University of Bucharest, Romania; e-mail address: radu.baltasiu@gmail.com.

** PhD Student in Sociology, Scientific Researcher, European Center for Ethnic Problems, Romanian Academy; e-mail address: ovidiana.bulumac@gmail.com.

*** PhD Student in Sociology, Scientific Researcher, European Center for Ethnic Problems, Romanian Academy; e-mail address: oana.samira.cirlig@gmail.com.



I. DESPRE CERCETARE. SCOP ȘI METODOLOGIE

Cercetarea a avut în vedere determinarea vitalității comunității și a potențialului comunitar de creștere al comunei Sadu, județul Sibiu. Prin conceptul de „potențialul comunitar” sau „vitalitate” am urmărit să determinăm capacitatea de adaptare la provocări, atât în prezent cât și în viitor, și capacitatea de coagulare pentru acțiune colectivă. Termenul de „vitalitate” denotă, deci, capacitate de adaptare, dar și capacitate de funcționare prin prezervarea identității. Aceste elemente au fost operaționalizate într-o bază de date, după legea paralelismului a lui Dimitrie Gusti, prin determinarea cadrelor (potențialul) și manifestărilor (transformarea în actualitate a cadrelor, manifestarea voinței sociale)².

„Intersecția” dintre cadre și manifestări, măsura în care contextul geografic și uman este transformat în realitate exprimă potențialul comunitar, vitalitatea comunității. În particular, am căutat să înțelegem acest potențial prin intermediul capacității asociative, aspect avut în vedere de către comanditarul cercetării, Primăria Sadu. Una dintre expresiile potențialului comunitar este capacitatea asociativă. **Potențialul de asociere pentru valorificarea resurselor locale, ca mijloc și expresie a coerenței comunitare, este scopul practic al acestei cercetări.**

Conceptul sociologic prin care înțelegem coagularea asociativă a energiilor comunei (umane și neumane) este acela de *densitate dinamică*³, exprimată prin rata crescută a interacțiunilor și a calității întâlnirilor. Calitatea acestor interacțiuni constituie „densitatea morală”⁴ a unei comunități, în opoziție cu volumul acesteia – numărul membrilor. Vom încerca să înțelegem acest potențial prin variabilele care fac posibilă asocierea și care denotă calitatea coerenței comunitare.

Densitatea dinamică se exprimă prin potențialul asociativ, iar acesta, la rândul său, prin producția *țărănească* comercializată local dar și regional/național, în produse de certă valoare simbolică (produse alimentare „cu gust”, dar nu numai). Care este legătura dintre *asociere* și *țărănesc*? „Țărănesc” înseamnă un mod de a fi, întemeiat nu doar pe o gospodărie *personală* așezată, cât exponent al unei calități – aceea de *om al țării*, al unei *comunități puternice*. Deci, țărănescul, satul, conțin în ele atât o individualitate puternică, liberă, cât și o comunitate întemeiată astfel, din oameni liberi, puternică. Deci, comunitatea din Sadu, dacă decide să „iasă pe piață” cu ceva specific, trebuie să fie cu un produs „țărănesc”, care, la rândul său, presupune comunitatea. Iar comunitatea pusă la treabă înseamnă *asociație* – nucleul economic al unei comune, altfel, lipsită aproape de economie proprie, cu gospodării tot mai slăbite, din care tot mai mulți oameni se gândesc să plece pentru a-și găsi un loc de muncă, după cum vom vedea.

² Dimitrie Gusti, *Paralelismul Sociologic* în Revista Sociologie Românească, Anul II, No. 9–10, septembrie–octombrie 1937.

³ Emile Durkheim, 1974, capitolul V.

⁴ Emile Durkheim, 1974, capitolul V.

Odată asociația realizată, comuna va intra într-un cerc virtuos al întăririi propriei vitalități, a propriei coerențe, aceasta fiind o condiție aproape obligatorie a supraviețuirii caracterului său *țărănesc*, și chiar a existenței sale, amenințată cu risipirea identitară de către conurbația din jurul industrial al Sibiului.

Densitatea dinamică se referă la calitatea și frecvența interacțiunilor dintre membrii unei societăți/comunități. Densitatea dinamică crește ori de câte ori diviziunea muncii impune specializări care implică producția de calitate, responsabilitate și încredere reciprocă. În cazul de față, mediul unde încrederea este relevantă este *asociația agricolă* de producție – de la punctul gastronomic local la magazine, care au asociate rețele de producție, distribuție, marketing etc. Am căutat să identificăm elementele acestei densități dinamice cu ajutorul „Dimensiunii românești a existenței” (Mircea Vulcănescu) și utilizând modelul ontologic al ființei (Constantin Noica), prin circa 149 indicatori adaptați sociologic (cantitativ și calitativ).

Cercetarea, realizată în luna iulie a anului 2022, a cuprins o multitudine de instrumente calitative și cantitative, precum „fișa obiectivă a localității”, chestionarul, respectiv focus grupul, hărțile mentale, elemente de psihosociologia culorilor, fotografia și observația, inclusiv observația participativă. Toate aceste instrumente au fost aplicate de către studenți ai Facultății de Sociologie din București (Universitatea București).

Fișa localității se referă la date statistice privind câțiva indicatori ai vitalității de bază, cum ar fi: situația forței de muncă, infrastructura, evoluția demografică, situația terenurilor, a bolilor, locuirea, bugetele, împărțirea cadastrală. Unele dintre acestea au fost corelate cu restul datelor sau urmează a fi analizate într-o cercetare mai adâncită, ulterioară.



Figura nr. 1 – Casă din Sadu.
(Autor: Radu Baltasiu, colecție personală, 2022).

Chestionarul a fost aplicat unui eșantion cvasialeatoriu, printr-un pas de eșantionare, alcătuit din 120 de persoane din Sadu și Tocile. Noutatea absolută a cercetării a constat în aplicarea chestionarului simultan de către toate echipele,

direct într-o bază de date activă online, într-un document participativ de tip Excel. Operaționalizarea a fost realizată, cum am arătat, după legea paralelismului, unele variabile fiind operaționalizate, însă nu atât în raport cu Gusti, cât cu teorii înrudite, cum au fost cele dezvoltate de Mircea Vulcănescu, privind „Dimensiunea românească a existenței”, prin ceea ce am numit „sociologia neointerpretativă”⁵.

Focus grupul sau grupul de discuție a ținut o situație particulară – pe care o prezentăm într-un capitol special, inclusiv la „Studiul de caz – situația pâinii produse local”, menită să întregască analiza cantitativă printr-o sondare explicită a atitudinii față de propria localitate. De altfel, atitudinea față de propria localitate a fost determinată și prin tehnica hărților mentale⁶ – instrument prin care persoanele intervievate își reprezintă grafic ordinea percepută din localitate (hărțile interne), sau a localității în raport cu alte așezări (hărțile externe). Astfel, cercetarea calitativă a fost completată prin tehnica hărților mentale, instrumentul prin care cercetarea poate descoperi accentele subiective privind starea ordinii și coerenței comunitare, cât și predispozițiile locuitorilor.

La frontiera dintre cercetarea cantitativă și cea calitativă s-a aflat asocierea dintre culori și anumite cuvinte sau structuri lingvistice care au relevanță în raport cu ordinea particulară și cu percepția asupra viitorului. Culorile sunt determinante pentru tipul de disponibilitate psihologică și de vectorizare energetică a persoanelor în context comunitar⁷. Nu detaliem aici metodologia, însă subliniem faptul că acestea au adus un plus de adâncime cercetării.

II. FIȘA SUCCINTĂ A LOCALITĂȚII ȘI DATE OBIECTIVE

Comuna Sadu se află în județul Sibiu, în zona etnografică și istorică denumită „Mărginimea Sibiului”. Mărginimea are o dublă tradiție: aceea a unor comunități harnice și bogate de țărani relativ orășenizați, care lucrau pentru orașele săsești, în care nu au avut voie să se stabilească până la 1918, ai căror strămoși au luptat cu vigoare pentru emanciparea națională – românii nu au avut drepturi politice în Transilvania vreme de aproape cinci sute de ani, arealul are un specific etno-

⁵ Sociologia neointerpretativă are la bază teoria lui Dimitrie Gusti, a cadrelor și manifestărilor și legea paralelismului, precum și teoria weberiană a acțiunii sociale – ca act săvârșit de actor cu conștiința faptului că are impact asupra celuilalt (comprehensiunea și ideal-tipul). Obiectul de studiu este și subiect. Lumea este văzută, cu egală îndreptățire, local (planul adevărului local), și de la București (care are rol de coagulare culturală). Scopul cercetării are în vedere, pe lângă diverse obiective particulare, vitalitatea, problematica comunității, în general ceea ce Toynbee numește „capacitatea de răspuns la provocările istoriei” – ca indicator final al capacității de preservare. Față de aceste premise teoretice, sociologia neointerpretativă operează foarte rapid în teren, prin tehnici noi de culegere a datelor față de monografia gustiană (Baltasiu, Bulumac *et al.*, 2009).

⁶ Pentru perfecționarea, în timp, a tehnicilor descrise aici, vezi: Baltasiu, Săpunaru, Bulumac, 2013; Baltasiu, Cubreacov, Lozovanu, Țircomnicu, 2017; Bulumac, 2018. Baltasiu (coord.), 2022.

⁷ Karen Haller în „*Fascinația culorilor, de la omul de Cro-Magnon la Michelangelo*”, 2019.

folcloric, centrat pe cultura și civilizația oieritului, cu inflexiuni gastronomice unice. Octavian Goga, poetul pătimirii românilor ardeleni, este din Rășinari, după cum Inocenție Micu – născut la Sadu, a fost inițiatorul mișcării de redeșteptare națională a românilor din Transilvania în secolele XVI–XVII. Tot în Sadu s-a născut Samuil Micu, părinte al Școlii Ardelene, premergătoare Marii Uniri, în secolele XVIII–XIX. La tradiția emancipării naționale adăugăm frumoasa cultură țărănească a icoanelor pe sticlă din aceeași perioadă, creșterea oilor și industriile asociate, acestea din urmă în bună măsură dispărute în ultimii 20 de ani. Tot aici se află și prima hidrocentrală din România, încă funcțională (1896): „Curentul electric produs la Sadu I a asigurat electrificarea primei localități din țară, comuna Sadu. Ulterior s-a introdus energia electrică și în localitățile Cisnădie și Sibiu”⁸.



Figura nr. 2 – Cartier din Tocile. Se observă dimensiunile și stilul nețărănesc al caselor.
(Autor: Radu Baltasiu, colecție personală, 2022).

Comuna are în componere două localități: Sadu și Tocile, acesta din urmă fiind un cartier recent alcătuit din nou-veniți, în special din mediul urban, cu case de mari dimensiuni, a căror arhitectură, de cele mai multe ori, nu are legătură cu arhitectura locală, fiind locuite temporar. Acești nou-veniți, din clasa de mijloc superioară, fie fac parte din administrația de rang înalt, fie sunt întreprinzători în Sibiu sau în alte părți.

⁸ Hidroelectrica, „Muzeul Energetic Sadu I. Despre muzeu”, <https://www.hidroelectrica.ro/article/10>.



Figura nr. 3 – Hidrocentrala-Muzeu Sadu I (1896).
(Autor: Radu Baltasiu, colecție personală, 2022).

Deși din 2015 face parte din rețeaua de comune declarată de către Comisia Europeană „Destinație europeană de excelență în turism și gastronomie locală”⁹, comuna Sadu nu are în prezent decât un punct gastronomic local – „Cămara Chivuței”. Tensiunea evoluției localității este vizibilă în oferta turistică, care „se mișcă” între păstrăvărie – cu restaurant modernist, și Muzeul Energetic Sadu I – ambele repere de tip urban, fără conexiune cu tradiția oierească a Mărginimii. Hidrocentrala are legătură, însă, cu subtila mișcare de dezvoltare industrială națională, din comitetul celor care au avut inițiativa construirii făcând parte și români (Partenie Cosma, vicepreședintele Întreprinderii Electrice Sibiu). În comuna Sadu rețeaua de cazare constă, scriptic, din opt pensiuni, în realitate fiind mult mai puține, alte câteva fiind deschise mai mult sau mai puțin oficial în Tocile. Nu există restaurant cu specific local, turistul având la dispoziție o pizzerie. Ansamblul folcloric de fluierași, cunoscut în plan național, nu mai este activ. Potențialul turistic și cultural încă este important, dar cu totul insuficient fructificat. Ne amintim că scopul principal al cercetării îl constituie posibilitatea de valorificare asociativă a resurselor locale, iar cel secundar, întărirea coerenței comunitare prin intermediul unor asemenea asocieri (întărirea densității dinamice).

⁹ Corneliu Bucur, *Civilizația Mărginimii Sibiului, Istorie, Patrimoniu, Valorizare Muzeală*, Sibiu, 2003, p. 2.



Figura nr. 4 – Sadu: una dintre pensiuni, proaspăt deschisă.
(Autor: Radu Baltasiu, colecție personală, 2022).



Figura nr. 5 – Biserica Adormirea Maicii Domnului – Sadu.
(Autor: Radu Baltasiu, colecție personală, 2022).

Pentru turistul interesat să cunoască zona, până să ajungă la păstrăvăria cu restaurant modern, localitatea îi atrage atenția printr-un centru îngrijit, *vis-à-vis* de care se află o veche biserică de lemn, Școala „Samuil Micu” din interbelic, construită pe o mult mai veche școală – dar fără să păstreze într-o încăpere specială memoria vizibilă a acestei moșteniri, Biserica Adormirea Maicii Domnului. Casa lui Inocenție Micu a fost demolată și, în locul ei, a apărut o locuință particulară.

Din moștenirea primului doctor oftalmolog român din Transilvania, dr. Ioan Pioaru Molnar, nu a rămas decât o stradă. Nu există un loc instituționalizat al

extraordinarei memorii a mișcării de ridicare națională reprezentată de Inocenție și Samuil Micu – mișcarea *Supplexului* și Mișcarea Ardeleană din secolele XVII–XIX, după cum nu am identificat pliante sau înscrisuri, acțiuni de promovare care să facă recurs la această triplă tradiție: istorică, folclorică și gastronomică. Singura formă de expresie a *tradiției*, însă doar în latura ei industrială, este Muzeul Energetic Sadu I, care funcționează cu utilaje din a doua generație (de la 1900). Dar nici acesta nu este vizibil decât pentru un călător pe jos, sau pentru cine s-a documentat înainte. Căminul Cultural, la fel, nu înregistrează mândria localității de a fi avut unele dintre cele mai bune formațiuni artistice din zonă.

CADRUL COSMIC

Comuna Sadu se află la munte, forma de relief dominantă cu 70%, podișul constituind 20%, iar depresiunea 10% din formele de relief ale acesteia¹⁰.

Nu a suferit în ultimii trei ani de pe urma unor probleme naturale deosebite, fiind înregistrate doar unele pagube cauzate de porci mistreți și urși, pe circa 4–5 ha/an.

CADRUL CULTURAL-ISTORIC AL MĂRGINIMII. MANIFESTĂRILE CULTURALE

Comuna Sadu este situată chiar la poarta de intrare în Mărginimea Sibiului, fiind situată la circa 15 km est de Sibiu, chiar la deschiderea Văii Sadului. Arealul Mărginimea Sibiului cuprinde 18 localități înșirate la poalele Munților Cindrel și Lotru: Boița, Sadu, Râu Sadului, Tâlmăciu, Tâlmăcel, Rășinari, Poplaca, Gura Râului, Orlat, Fântânele, Sibiel, Vale, Săliște, Galeș, Tilișca, Rod, Poiana Sibiului și Jina¹¹.

Așezarea la poalele munților a făcut-o potrivită pentru pomicultură, denumirea localității trimițând, arată unii autori, la slavonul „livadă”¹². Tradiția oieritului și a pomiculturii încă este proaspătă în Mărginime, deși este insuficient fructificată, ca și moștenirea culturală de excepție asociată acestei economii străvechi, la care se adaugă moștenirea de secol XVI–XIX, a românității din vecinătatea Sibiului (de unde și termenul de „Mărginime a Sibiului”), demnă, cultă, harnică și cu un bagaj cultural țăranesc unic (icoanele pe sticlă¹³, militantismul unui Badea Cârțan, portul, cântecul, gastronomia etc.) și de cultură mare de invidiat – de la Școala Ardeleană la Octavian Goga (Rășinari). Numai în zona Săliște s-au născut 11

¹⁰ Comuna Sadu, secțiunea Agricultură, disponibil la adresa: <https://sadu.ro/economie/agricultura/>

¹¹ Mărginimea Sibiului, disponibil la adresa: https://sibiucity.ro/ro/in_jur/mrginimea-sibiului

¹² Pr. Dumitru Hâmbășan, p. 13.

¹³ Muzeul de icoane pe sticlă Pr. Zosim Oancea din Sibiel.

academicieni¹⁴. Cei mai bogați oieri din România sunt în Mărginime – considerată „esența Ardealului”¹⁵. În ceea ce privește comuna Sadu, aceasta are o bogată moștenire – țărănească (oieritul și cultura alimentară și etnofolclorică asociată), istorică, culturală (Școala Ardeleană), **dar memoria aceasta colectivă nu este aproape deloc instituționalizată**, cu excepția Muzeul Energetic Sadu I. Pe fondul pandemiei, nu am înregistrat în fișa localității niciun eveniment cultural între 2018–2021, nicio formație artistică.

Comuna are grădiniță și școală cu bibliotecă. Nu avem date privind evoluția promovabilității și a unor rezultate școlare deosebite (premii). Școala este bine conectată la „epoca digitală”. În prezent, administrația locală are în vedere construirea unei grădinițe.

În comună există o casă de cultură modernă și trei biserici.

CADRUL BIOLOGIC

Comuna Sadu are circa 2 700 de locuitori, în Sadu și Tocile, din care circa 120 în Tocile, cu domiciliu stabil. Sporul natural este negativ, însă scăderea demografică nu este atât de pronunțată față de media națională (minus 5,3 la mie, național față de minus 4,84 la mie, local). Natalitatea (11,18 la mie), chiar dacă semnificativ mai ridicată decât media națională (de 8,1 la mie), nu reușește să acopere scăderea prin mortalitate (local minus 16,03 la mie). Divorțialitatea (0,74 la mie) este puțin sub media națională (0,83 la mie). Față de 2018, natalitatea a scăzut cu patru procente. O tendință pozitivă privește divorțialitatea, care a scăzut de la 2,27 la mie în 2019 la 0,74 la mie în 2021, mai mică decât media națională (0,83 la mie). Speranța de viață a bărbaților în Sadu este peste media națională cu cca 3 ani (77,5 ani local față de 74,41 național), în schimb speranța de viață a femeilor este mai mică cu 1,2 ani (78,5 local față de 79,95 național). Nu au fost disponibile date importante, precum morbiditatea, mortalitate infantilă, posibilitatea de analize temporale fiind restrânsă.

MANIFESTĂRILE ECONOMICE. INFRASTRUCTURA ȘI LOCUIREA

Comuna Sadu este una dintre localitățile bogate din județ, cu un buget de circa 5,8 milioane lei în 2021, cu venituri proprii de circa 3,5 milioane lei și un venit mediu pe familie de circa 6 000 lei (2021), situându-se în limitele mediei naționale. Județul Sibiu, din care face parte comuna Sadu, se află între cele cinci

¹⁴ „Dionisie Romano, devenit și episcop de Buzău (1806–1873), Ioan Lupaș, istoric (1880–1965), Onisifor Ghibu, pedagog (1883–1972), D. D. Roșca, filosof (1895–1980), Axente Banciu, filolog (1875–1959), Ionel Pavel, medic (1897–1991), Andrei Oțetea, istoric (1894–1977), George Topârceanu, poet (1886–1937), Ivan Nicolae (1915–1991), Mircea Banciu, chimist, Mircea Ioan Valentin Săndulescu, geolog” – *Primăria orașului Săliște. Personalități*, <https://saliste-sibiu.ro/istorie-si-cultura/cultura/personalitati/>, consultat sept. 2022.

¹⁵ *Civilizația Mărginimii ...*, coperta interioară 1.

județe în care puterea de cumpărare este peste media națională (alături de București, Cluj, Brașov, Timiș)¹⁶. Comuna face parte din ecosistemul economic al multinaționalelor din zona Sibiu-Cisnădie, **elementele de autonomie ale economiei țărănești s-au redus semnificativ**, deși mai există câteva stâne: vechea industrie a lânii nu mai funcționează datorită politicilor guvernamentale care consideră lâna „deșeu”¹⁷, fapt care a condus la fracturarea întregului lanț al producției bazat pe valorificarea oii și la descurajarea manifestărilor culturale asociate.

Sadu este o comună dezvoltată din perspectiva utilajelor agricole. Astfel, de pildă, conform Fișei completate de autorități, numărul de hectare care revin la un tractor este de 5,77, în timp ce media națională este de circa 45 hectare pentru un tractor, fiind, din acest punct de vedere, peste nivelul de mecanizare al agriculturii din state dezvoltate¹⁸. Cu toate acestea, 64,71% dintre persoanele intervievate declară că *nu* folosesc utilaje în gospodărie, ceea ce este explicabil având în vedere că 48,84% au sub două hectare (93,02% au sub două hectare, între 2-5 ha sau nu au pământ). Fiind localitate montană, randamentele la hectar ale culturilor agricole sunt, însă, sub media națională: producția locală de cartofi este de 5 tone/an/hectar, în timp ce la nivel național este de aproximativ 13 tone, producția de cereale (grâu și porumb) fiind de 2–3 tone/an/hectar, în timp ce la nivel național este de peste 5,5 tone.

Conform datelor oferite de autoritățile locale în Fișa localității, numărul de stâne se păstrează constant în ultimii ani (8), dar numărul de animale scade cu peste o mie de capete între 2018 și 2022 (de la 8 500 la 7 420). Numărul de bovine scade și el, de la 588 la 514 în același interval, în timp ce numărul de caprine crește ușor, de la 128 la 145.

În Fișa localității nu există terenuri certificate bio, dar 33,73% din persoanele intervievate au declarat că fac producție certificată bio. Rămâne de văzut în ce măsură cifrele oferite de populație reprezintă percepția asupra calității propriiei producții sau chiar constituie o producție de acest tip.

Cu **investiții** publice și private de circa 11,5 milioane euro în perioada 2004–2021 și cu venituri proprii de circa 620 mii euro pe an, comuna Sadu a investit mai mult decât necesarul pentru a-și asigura decolarea economică, conform teoriei istorico-economice a decolării a lui W.W. Rostow – **Etapele creșterii**

¹⁶ Bîrsan S. Robert, *Sibiul pe locul cinci în topul județelor cu cea mai mare putere de cumpărare – Cine ne devansează*, disponibil online la adresa: <https://www.oradesibiu.ro/2022/11/10/sibiul-pe-locul-cinci-in-topul-judetelor-cu-cea-mai-mare-putere-de-cumparare-cine-ne-devanseaza/>, consultat la 16 mar. 2022

¹⁷ Redacția Ecologic Group, *Ministerul Economiei a retras ajutorul de stat pentru prima fabrică de reciclare a lânii din România*, disponibil la adresa: <https://ecologic.rec.ro/ajutorul-de-stat-pentru-fabrica-de-reciclare-a-lanii/#:~:text=Societatea%20urma%20s%C4%83%20produc%C4%83%20elemente,farmaceutic%C4%83%20C8%99i%20%C3%AEEn%20%C3%AEEnr%C4%83%C8%99%C4%83minte%20organice.>

¹⁸ New Money, „Indicele NewMoney: câte hectare ară, în medie, un tractor în România”, 26 apr. 2018, <https://www.newmoney.ro/indicele-newmoney-cate-hectare-ara-medie-un-tractor-romania/>

economice¹⁹. Conform economistului menționat, pentru ca o comunitate să decoleze economic, să dobândească creștere economică autonomă, ar fi necesar ca pe un interval oarecare de timp (care poate ajunge la câțiva ani), rata investițiilor să fie undeva între 5 și 10% din totalul veniturilor²⁰. **Teoretic, din punct de vedere financiar, Comuna Sadu a avut și încă are capacitatea de a-și asigura intrarea pe un circuit economic al prosperității auto-întreținute.** Rămâne de văzut *dacă* direcționarea fondurilor poate asigura, însă, acest deziderat. **Cheia este asigurarea cadrului necesar densității dinamice** – măsura în care oameni cu abilități sunt aduși laolaltă pentru a genera creștere comunitară. **Pentru aceasta trebuie să existe un ethos al asocierii, inițiativă în acest sens și o cultură locală care să genereze aderență (în jurul unei idei).** Înțelegem, iată, cum economia este dependentă de cultură. Am observat că în ultimii ani nu s-au înregistrat evenimente culturale deosebite în comună, din fișa investițiilor nu observăm investiții în domeniul cultural²¹, în ethosul local la nivel de locuitori ai comunei. După aproape trei ani de restricții pandemice, cultura, ca factor al coerenței comunitare – mândria de a fi sădean, de a arăta și altora aceasta – trebuie urgent reactivată.

Locuirea în comuna Sadu este de tip periurban: comuna are aproape numai case din cărămidă/beton/BCA, cu o medie de 3 camere și 4,5 persoane pe locuință. Majoritatea locuințelor sunt racordate la gaz metan, apă curentă și canalizare²². Iluminatul este modern, iar locuitorii beneficiază de internet de mare viteză. 80% din infrastructura localității Sadu este modernizată, Tocile urmând un proces rapid de modernizare al drumurilor. Din punctul de vedere al accesibilității interne și externe, Sadu este o comună privilegiată, fiind aproape de Sibiu, de unul dintre cele mai importante drumuri naționale DN 7, de autostrada A1 care va conecta Transilvania de București, aflându-se în ecosistemul foarte dinamic economic Sibiu-Cisnădie.

¹⁹ W.W. Rostow, 1963. Rostow, profesor, economist, consilier pe probleme de securitate națională al președintelui Lyndon Johnson. Anterior, a lucrat la Oficiul pentru Servicii Strategice și a fost consilier al președintelui Kennedy. Una dintre principalele contribuții ale sale a constat în identificarea etapelor creșterii economice. Marcată de ideea progresului prin industrializare, deci nu pe de-a-ntregul relevantă pentru interesul nostru față de o comunitate țărănească, pe care Rostow ar fi văzut-o integral transformată „pe bazele industrialismului și urbanizării științifice”, lucrarea lui rămâne relevantă pentru delimitarea termenilor și a etapelor dezvoltării, a duratelor etc.

²⁰ Rostow, op. cit., p. 19, p. 66. „Pendant la période de démarrage, le taux de l'investissement et de l'épargne réels peut passer de 5% du revenu national à 10% ou plus, par exemple ; bien qu'il ait fallu procéder à de très gros investissements sociaux pour créer les conditions techniques préalables au démarrage de l'économie, le taux d'investissement pendant la période préalable aurait pu être supérieur à 5%, comme ce fut le cas, par exemple, au Canada avant 1890 et en Argentine avant 1914.”

²¹ Primăria Sadu, Secțiunea Proiecte și investiții, disponibil online la adresa: <https://sadu.ro/transparenta-decizionala/proiecte-investitii/>. Investițiile pe anul 2022 în domeniul cultural sunt indirecte: construire grădiniță și reparații la Biserica „Adormirea Maicii Domnului”.

²² Media Marketing Târgu Mureș, Strategia de dezvoltare locală 2021–2030. Comuna Sadu, pp. 26–30.

Așa cum am arătat, există o școală și o grădiniță, urmând a se mai construi una. Totodată, în comună există un dispensar, un oficiu poștal, două magazine de tip „supermarket”, un oficiu bancar, locuitorii dispunând de rețea de internet de mare viteză.

Din punctul de vedere al infrastructurii fizice, comuna Sadu este dezvoltată. Orientarea acestei dezvoltări, însă, nu este direcționată spre dezvoltare comunitară. O infrastructură dezvoltată fără un cadru de fixare economică și spirituală a locuitorilor în propria comună nu constituie decât trambulina unui export continuu de forță de muncă și, deci, de pierdere de substanță comunitară. Procesul se va accelera în perioada imediat următoare, odată cu multiplicarea vitezei de circulație a mărfurilor, odată cu punerea în funcțiune a segmentului de autostradă transcarpatică, între Sibiu și Pitești.

III. CERCETAREA CANTITATIVĂ. SITUAȚIA COMUNITĂȚII

Eșantionul a fost de tip cvasialeator, în sensul că fiecare membru al comunității a avut șansa teoretică să fie cuprins în cercetare, cu condiția să fie *acasă*, în cadrul unui pas de eșantionare stratificat pe străzi, case, persoane din casă, într-un interval de timp determinat. Au fost aplicate 120 de chestionare, cu circa 125 de variabile operaționalizate în tot atâtea întrebări. Rezultatele au fost completate într-un document de tip participativ de tip bază de date – lucru care constituie în sine o noutate, permițând aflarea datelor brute și efectuarea unor prime analize în timp real. Pe baza acestora aplicarea chestionarului a fost îmbunătățită în chiar cursul aplicării lui. Baza de date a fost alcătuită după principiile legii paralelismului sociologic²³ – cea mai completă formulă de operaționalizare a realității, inovație a Școlii Gusti în prima parte a secolului trecut. Cercetarea gustiană, însă, este

²³ „Am stabilit prin urmare un întreit paralelism sociologic, cunoscut în sistemul școlii de la București sub denumirea de lege a paralelismului sociologic, care înseamnă, în altă terminologie, un întreit echilibru social: un paralelism între manifestări, un paralelism între cadre și un paralelism între cadre și manifestări. Paralelismul acesta privește în același timp existența și funcționarea societății, ceea ce se indică uneori sub numele de statică socială, cât și evoluția societății, ceea ce se indică și cu numele de dinamică socială. Societatea omenească nu poate fi redusă la nici unul din genurile ei de manifestări, fie ele economice, spirituale, etico-juridice și politico-administrative. Ea le cuprinde pe toate deodată și nici nu se poate lipsi de vreuna în prezent sau în decursul dezvoltării ei, fără a risca să-și vadă primejduit echilibrul. Societatea omenească este înrăurită în același timp de cadrele cosmologic, biologic, psihic și istoric, fără să se poată lipsi de vreunul din ele, decât cu prețul unui dezechilibru. În sfârșit, societatea omenească [prin manifestări] înrăurește la rândul ei cadrele, ajungând în cazurile normale la o adaptare reciprocă sau la o formulă de echilibru și dimpotrivă, orice nepotrivire dintre cadre și manifestări duce la dezechilibru social. (...)”

În încheiere, subliniem că legea paralelismului sociologic sau a echilibrului social general nu are numai o valoare teoretică, ci și practică. Prin respectarea ei, societățile pot dobândi un echilibru mai trainic și pot evita fenomenele de dezechilibru și de dezagregare (...) Pe calea aceasta sociologia poate întemeia științific politica și deci alături de celelalte științe, ea poate servi îmbunătățirii vieții omenești.” (Gusti, 1999, p. 30–31).

exhaustivă, urmărind determinarea *în general* a întregului areal de condiționări și de manifestări ale comunității investigate. Cercetarea de față a fost focalizată pe potențialul de dezvoltare comunitară/al vitalității, densității dinamice, utilizând ca matcă tabelul componentelor ființei românești – ale „dimensiunii românești a existenței” de la Mircea Vulcănescu, și cel al modelului ontologic al lui Constantin Noica, dezvoltat la rândul lui pornind de la Mircea Vulcănescu – care, cum se știe, a fost lichidat de comuniști în închisoare, la Aiud, în 1952.

POPULAȚIA

Deoarece chestionarul a fost aplicat în timpul zilei, în timpul verii, majoritatea persoanelor intervievate au fost femei, bărbații fiind plecați la lucru.

Structura eșantionului a fost următoarea:

– bărbați – 40,45%, femei: 59,55%.

– pe vârste: 18–55 ani – 44,94%; peste 56 ani – 55,06%. Populația eșantionului este îmbătrânită.

– După ocupație: 37,08% lucrează liber; 49,44% lucrează „la stat”. Țăranii (cei ce produc pentru consum propriu) din eșantion: 8,99%; fermieri: 2,25% (fermierii au afaceri legate de agricultură); pensionari: 31,46%; salariați sector privat: 14,61%; casnice: 13,48%, salariați sector public: 10,11%; întreprinzători: 6,74%.

– După educație: peste jumătate din populația investigată are studii elementare (șc. generală) și liceale. Școli de meserii (inclusiv postliceale) au absolvit circa 22% din populație, o pondere relativ importantă (aproape un sfert), ceea ce denotă o relativă profesionalizare a acesteia.

– În fișa cu „date obiective”, completată cu date primite de la autorități, venitul mediu pe familie este de circa 5 000–6 000 lei lunar. În cursul cercetării, respondenții au declarat următoarea structură individuală: până în 2 000 lei – 64,25%. Peste 4 500 lei – 7,98%.

CADRUL COSMIC

– Aproape jumătate dintre locuitorii intervievați consideră că pământul din comună este bun pentru agricultură sau pentru pășunat.

– 83% nu consideră că este o problemă cu apa, dar 76,4% sunt de acord cu faptul că vremea este mai caldă decât de obicei în ultima vreme, ceea ce poate duce la un deficit de apă.

CADRUL BIOLOGIC (DEMOGRAFIA, LOCUIREA)

– Majoritatea celor intervievați consideră că Sadu *nu* este comună de origine a emigrației (58,14%).

– **Emigrația.** Dintre cei care au declarat că din Sadu lumea emigrează pentru o viață mai bună (41,86%), majoritatea covârșitoare a declarat că se pleacă în Germania (63,89%), apoi în Italia (11,11%), Spania (8,33%).

– Aproape jumătate dintre familiile din Sadu au doi copii pe familie (43,04%), peste trei copii având 32,91%. Reținem că Sadu nu are numărul suficient de copii pe familie pentru asigurarea reproducerii demografice.

– **Rețeaua de solidaritate** potențială – înrudirea „cu mulți” este declarată de către 64,37% dintre respondenți, doar 16% declarând că nu au rude în comună, și 21,84% că „au rude puține” în comună.

– **Locuirea:** așa cum era de așteptat, 98,88% dintre cei intervievați declară că au apă curentă și 92,13% canalizare. Casele sădenilor sunt mari, doar 26,44% dintre cei chestionați declarând că au case sub 80mp, ceilalți arătând că au case de peste 80 mp sau peste 150 mp (40,23%, respectiv 33,33%). De altfel, peste 60% dintre locuințe au peste cinci camere, iar 67% dintre ele au etaj. Semnificativ pentru stilul de tip urban este că, în momentul de față, niciuna din casele/locuințele celor care au fost cuprinși în eșantion/ intervievați nu are acoperiș tradițional (din șită/șindrilă). Majoritatea caselor din Sadu au fost construite între 1945 și 1989 (52,87%). Următoarea perioadă bună pentru construirea caselor a fost 1990–2008, când s-au construit 18,39% dintre locuințe. Interesant este că, după 2008, s-au construit puțin peste 9% dintre locuințe, mai puțin decât în intervalul 1900–1944 (13,97%). În ceea ce privește dimensiunea conlocuirii, în 69,32% dintre case stau între două și cinci persoane (în 37,5% locuiesc 4–5 persoane), 13,64% dintre cei intervievați locuind singuri. Casele locuite de peste cinci persoane sunt într-o pondere de 17,05%.

– **Dimensiunea țărănească a locuirii** mai subzistă pentru 55,17% dintre case – acestea având și *gospodărie* (anexe cu animale).

– **Sănătatea.** Boli cronice în familie declară că au 31,03% (mult mai mulți decât datele comunicate oficial în Fișa localității).

CADRUL PSIHOLOGIC

Autopercepția asupra comunei și asupra propriei condiții economice

Majoritatea locuitorilor consideră comuna bogată (75%), dar doar 9,09% se consideră ei înșiși bogați, majoritatea declarând că „se descurcă” (83,36%). Ce înseamnă „se descurcă”? Înseamnă că, de fapt, din propria gospodărie pot trăi bine doar 23,26%, ceilalți fiind nevoiți să își completeze sursele de trai cu salariul (46,51%), sau trăiesc doar din salariu (30,23%).

În condițiile în care doar pentru 50% creșterea animalelor este rentabilă, economia acestei comune, considerată de propriii locuitori bogată, nu merge chiar atât de bine (71,76%), ceea ce arată existența unui imbold puternic de a pleca la muncă în afara localității, aspect confirmat de 82,05% din respondenți, care „trebuie să își găsească de lucru în afara localității”. Acest lucru poate fi corelat cu interesul de natură financiară, care este destul de crescut: peste jumătate dintre membrii intervievați ai comunității au declarat că muncesc mai mult pentru bani (52,27%) decât pentru suflet (47,73%).

Revenind la autopercepția propriei localități, majoritatea celor intervievați (68,35%) declară că în comună nu sunt mulți asistați sociali.

Potențialul de întraajutorare, bază a comportamentului asociativ, îl descriem prin:

- disponibilitatea de ajutor reciproc cu vecinii;
- măsura în care respectă tradiția și felul în care se raportează la aceasta (trăitor sau mimetic).

Să ne amintim că 64,37% din respondenți au rude în comună. Acesta este un punct de plecare privind potențialul de întraajutorare, la rândul său, bază pentru potențialul asociativ. La nivelul comunei:

- doar 25% dintre cei intervievați declară că se ajută cu vecinii, în timp ce 75% spun că nu o fac sau o fac rar.
- pe de altă parte, baza asociativă după rudenie se menține, 81,40% țin legătura cu rudele din sat.
- majoritatea, 84,52%, preferă să lucreze cu rudele, nu cu vecinii sau alți săteni, unul dintre motive putând fi, însă, mai prozaic decât degradarea relațiilor sociale: 68,6% au declarat că „abia se mai găsește” cu cine să lucreze când au nevoie.

Relația cu tradiția și comportamentul religios sunt, la rândul lor, factori importanți în mobilizarea comportamentului asociativ. Cu cât tradiția este mai vie, cu atât potențialul asociativ este mai puternic, întrucât tradiția este, prin excelență, cadru de asociere, aceasta fiind una dintre funcțiile majore ale sărbătorii (asocierea având ca martor și factor de coagulare transcendentul, credința).

- Din acest punct de vedere, 94,25% declară că „țin sărbătorile”, doar 16,09% ținând sărbătorile moderne de tipul Halloween și Valentine’s Day.

– Pe de altă parte, comunitatea este împărțită în ceea ce privește rostul trecutului – și deci inclusiv al sărbătorii: 50,57% declarând că „trecutul e trecut, noi trebuie să trăim în prezent”. Prezenteismul este un indicator puternic al comportamentului colectiv slăbit, al lipsei de loialitate față de o identitate comună, denotă predispoziția către anomie și maladiile însingurării, în general. Cu toate acestea, locuitorii știu, într-o pondere de 70,93%, că sărbătoarea nu e numai „despre mâncare și timp liber”, având încă o dimensiune spirituală puternică – „comuniune cu ceilalți și cu Dumnezeu”. Cunosc, dar nu practică, ceea ce denotă că în comună încă există potențial moral asociativ, chiar dacă superficial.

- La biserică declară că merg, constant, 64,77%, iar „din când în când” 20,45%. Foarte des, în sensul că merg „de câte ori pot”, declară că merg 18,6%.

– Categoriile mari ale ordinii sunt păstrate în comună, sătenii operând cu noțiunile de „rost”, „fire”, „credință”: 98% sunt convinși că „viața are un rost”, 85,23% că „există o fire a lucrurilor”, „fiecare are o chemare” – 85,06%, iar 95,45% consideră că credința este importantă. Faptul că declară acest lucru, dar

merg la biserică sub 65%, arată că etajul tradiției operează slăbit sau de fațadă pentru cel puțin 30% dintre membrii comunității. Slăbirea comportamentului religios, care este ingredient al comportamentului asociativ, se observă pe dimensiunea rugăciunii și a postului. Puțin peste jumătate dintre locuitori se roagă zilnic (55,17%), iar deloc 10,34%, din când în când 34,48%. Postul, comportament mai „tare”, pentru că antrenează și trupul, este ținut „după calendar” de 21,84%, în timp ce ponderea celor care nu postesc deloc este de 24,14%, din când în când postind 54,02%.

– Alți indicatori ai ordinii tradiționale – și deci ai puterii asociative pe acest filon – sunt atitudinea față de ghicitul viitorului și față de căsătorie: ghicitul este important pentru 10,23% dintre cei intervievați, iar 80,46% consideră că „tinerii trebuie să se căsătorească, nu să stea împreună oricât”, înregistrându-se o concepție conservatoare încă puternică, cel puțin pe această dimensiune.

– 92,05% declară că pădurea nu trebuie tăiată, aceasta „fiind moștenirea noastră, trebuie să avem grijă de ea” – ceea ce denotă, din nou, existența unui puternic filon conservator la nivelul comunei.

– În raport cu câțiva indicatori conectați direct la tradiție, locuitorii intervievați au oferit răspunsuri amestecate, dovedind o pierdere a reperelor de cultură locală transmise prin viu grai și o persistență a reperelor culturii locale transmise prin școală/oficializate prin introducerea lor într-un discurs: 79,55% știu când „se strigă din deal” (de lăsată Secului), dar 49% nu își amintesc când se spune(a) „cumnăreasă lungă-n dește/ carne-n oală nu mai este?”. De „ulița Cântărlăriei” nu au auzit decât 22%, dar de Inochenție Micu știu 86,9%.

– Comportamentul legat de sărbătoare este, însă, atins de ceea ce în sociologie se numește „joc de fațadă” (Goffman, 1990). Astfel, atașamentul real față de sărbătoare, pe ansamblul comunei, este de 70,93% („sărbătoarea este comuniune cu ceilalți și cu Dumnezeu” mai degrabă decât „mâncare și timp liber”), chiar dacă 94,25% declară că „țin sărbătorile”. Sau, deși 84,77% merg la biserică (inclusiv cei care merg „din când în când” – 20,45%), cei care consideră că „trecutul e trecut. Noi trebuie să trăim în prezent”, sunt în proporție de 50,57%. Cu alte cuvinte tradiția prin Biserică este mai degrabă un comportament de fațadă, nu unul trăit, pentru că, de trăit, sădenii pretind că o fac în funcție de prezent – ceea ce am numit „prezenteism”.

– Doar pentru 24,39% creșterea animalelor este un lucru la care țin, chiar dacă nu este rentabil, în timp ce 84% gândesc în termeni de rentabilitate creșterea animalelor în gospodărie. De altfel, 83,75% dintre cei intervievați nu mai cresc vaci, deși satul era plin de bivolițe cu câțiva ani înaintea. Acest fenomen denotă monetizarea gândirii la nivelul mentalului colectiv, deci slăbirea tradiției. Acest lucru poate fi, însă, fructificat în mesajul de susținere al comportamentului asociativ, prin prezența ideii de interes financiar, în tandem cu fructificarea tradiției locale, care este încă un sentiment puternic.

Toate acestea denotă o tradiție fragmentată, activă parțial, care trebuie identificată prin cercetări ulterioare. Și, eventual, apoi, pe baza tradiției identificate să se pornească pentru revitalizarea spiritului asociativ.

Relația cu autoritatea:

– 95,45% sunt mulțumiți de direcția în care merge comuna. De ce ar vrea mai mult? Cu alte cuvinte, succesul actualei administrații este și piedică față de programul acesteia de a implementa creșterea prin asociere.

– 73,56% sunt foarte mulțumiți de activitatea primarului, 21,84% declarându-se „oarecum mulțumiți”. Faptul că nu este multă birocrație (acord 67,86%), că localitatea este curată (96,55%), drumurile sunt bune (98,85%) – sunt dintre indicatorii care explică mulțumirea față de direcția în care merge comuna și față de activitatea primarului. Pe de altă parte, în Tocile, aprobarea pentru actualul primar este ceva mai scăzută – 85,71% fiind foarte mulțumiți și oarecum mulțumiți de activitatea acestuia. Pe de altă parte, atunci când sunt solicitați să detalieze, doar 33% din locuitorii de aici apreciază activitatea primarului în susținerea turismului local – față de 62,29% la nivelul întregii comune.

– Celelalte instituții stau mai mult sau mai puțin bine: în timp ce 44% au declarat că „profesorilor nu prea le pasă de elevi”, medicul veterinar este văzut mai bine decât profesorii, din moment ce 91,78% au fost de acord cu afirmația că „veterinarul știe ce face”.

Există, însă, zone în care autoritatea locală ar trebui să se implice mai mult, în care acordul publicului față de autoritate este mai puțin pregnant:

– Implicarea în activitatea turistică a primăriei este nemulțumitoare pentru 35,71% dintre respondenți.

– Taxele sunt considerate mari de către 35% dintre respondenți.

– Rețeaua de preluare a producției locale – 52,94% susțin că știu despre existența acesteia, și, în același timp, 33,75% declară că aceasta ar trebui să fie o prioritate a primăriei, imediat după fructificarea lăunii (38,75%).

– Consultarea cu populația a primarului este reală pentru 50,29% – ceea ce denotă o comunitate polarizată.

– Faptul că „primăria ajută afacerile” este amintit de către 60,47%.

MANIFESTĂRILE CULTURALE

– **Școala**, ca instituție în general, este în continuare integrată în ordinea tradițională, bucurându-se de încredere în *principiu* din partea a 82,76% („școala azi e la fel de importantă”). Dimensiunea importanței școlii nu se reduce doar la notare și evaluare, 81,61% susținând că nu nota este cel mai important lucru la școală. Opiniile locuitorilor comunei sunt împărțite, însă, în ceea ce privește rolul *real* al școlii, 47,13% dintre respondenți consideră că „educația nu te mai face om”, ceea ce echivalează cu lipsa de încredere în instituția școlară de *astăzi*. Educația, între altele, ar trebui să-i învețe pe copii să-și cunoască țara, au declarat 96,55%

dintre cei intervievați, ceea ce arată încă existența sentimentului patriotic, alt element de infrastructură al potențialului asociativ care poate fi pus în valoare, în corelație cu mândria de sădean.

– Mai bine de jumătate dintre sădeni „mai citesc câte o carte” – 61,63%. Corelat cu faptul că doar 17,05% se uită tot timpul la televizor (vezi mai jos), aceasta arată un mental colectiv încă sănătos.

– La spectacol, „la oraș”, merg 28,74%, majoritatea locuitorilor neavând acest obicei. Cu alte cuvinte, majoritatea sădenilor nu se află în contact cu marea cultură a spectacolului (admițând că teatrul de astăzi mai reprezintă marea cultură).

LUMEA DIGITALĂ

Sănătatea infrastructurii comunitare, cu impact asupra potențialului asociativ, poate fi măsurată și prin nivelul de socializare digitală, nivel aproximat de noi prin timpul petrecut în mediul virtual, atât în rândul tinerilor cât și al adulților. În esență, socializarea digitală este factor de înstrăinare și de distanțare socială, de rarefiere a relațiilor semnificative²⁴. Socializarea virtuală este pozitivă ca abilitate de relaționare utilă simultană cu mai mulți parteneri, în special pentru adulții care nu fac confuzie între socializare și comunicare.

– Aproape jumătate dintre cei intervievați își lasă copiii pe internet „oricât” (46,58%) și doar 10,96% declară că „nu stau decât pentru teme”.

– Pe de altă parte, doar 17,05% declară că stau „mai tot timpul cu televizorul deschis”, iar 52,27% că se uită „doar la un film, un meci, un documentar”.

MANIFESTĂRILE ECONOMICE

– Gospodăria este sustenabilă pentru 23,26% dintre persoanele interviuate, 46,51% declarând că se descurcă „la limită”, 30,23% trăind exclusiv din salariu.

– Creșterea animalelor încă este rentabilă pentru jumătate dintre respondenți, conform declarațiilor acestora.

– Pe de altă parte, din propria gospodărie trăiesc bine doar 23,26%, 46,51% nu se descurcă decât completând gospodăria cu serviciul, iar 30,23% trăind doar din salariu (serviciu).

– În ceea ce privește structura afacerilor, în comună sunt doar doar 3,53% afaceri agricole, în turism 2,35%, servicii – 8,24%. Nu trăiesc din afaceri 76,47% dintre cei intervievați, deci majoritatea covârșitoare trăiește din propria gospodărie, salariu sau pensie.

²⁴ Vezi punctul de vedere UNICEF în problemă: „Is social media bad for teens’ mental health? There are risks, but they can be avoided”, semnat de Henry Fersko, 9 oct. 2018: <https://www.unicef.org/stories/social-media-bad-teens-mental-health>, accesat în sept. 2022. Sau studiul semnat de Elina Mir, Caroline Novas, de la National Center for Health Research, „Social Media and Adolescents’ and Young Adults’ Mental Health”, publicat de National Center for Health Research. The Voice For Prevention, Treatment and Policy, <https://www.center4research.org/social-media-affects-mental-health/>, f.a.

– Alimentele și le produc singuri doar 17,24% dintre respondenți, cei mai mulți, aproape jumătate, declarând că și le procură din sat și de la magazin (49,43%). Aceasta arată că satul este dependent de alimentele de import – care domină produsele aduse la cele două magazine.

– Una dintre explicații, pe lângă orășenizarea conduitei de consum (consumerism) o constituie ineficiența proprietății țărănești, o largă majoritate, de 48,84%, având sub două hectare de pământ, 23,26% având între două și cinci hectare, iar 20,93% nu au deloc pământ. Proprietatea este prea mică pentru a asigura reproducerea gospodăriei țărănești. Peste cinci hectare au doar 6,98% dintre cei intervievați.

– Creșterea animalelor înregistrează scăderi importante: aproape jumătate dintre săteni nu mai cresc oi (41,67%), iar 83,75% au renunțat să mai crească vaci. Majoritatea celor care au oi au sub 20 de animale (46,67%), iar cei care mai cresc vaci, au unu–două animale (12,50%).

– Folosirea îngrășămintelor naturale de către 57,65% dintre cei intervievați poate fi o premisă pentru certificarea și dezvoltarea producției bio.

– Ajutoare de la APIA au declarat că primesc sau au primit 33% dintre cei intervievați. Practic, dimensiunea economică a comunei este dată de subvențiile Agenției de Plăți și Intervenție pentru Agricultură. Din discuțiile individuale avute cu prilejul aplicării chestionarului, actuala formulă de sprijin distorsionează principala activitate tradițională: creșterea oilor.

– Populația comunei nu este îndatorată la bănci, 89,29% dintre persoanele intervievate declarând că nu au credite la bănci, ceea ce arată un grad mare de independență financiară, chiar și în condițiile în care sunt nevoiți să își caute de lucru în alte localități (82,05%).

IV. CONCLUZII LA CERCETAREA CANTITATIVĂ. POTENȚIALUL ASOCIATIV

Cercetarea cantitativă pe bază de chestionar este al doilea palier al cercetării și primul care are autonomie explicativă pentru a circumscrie situația comunității. Dimensiunea cantitativă a avut în vedere o serie de indicatori care au aproximat o serie de cadre (potențialități) și manifestări (potențialități puse în lucrare), după teoria lui Dimitrie Gusti. Desigur, teoria gustiană a fost adaptată vremurilor. În primul rând la constrângerile temporale, logistice, și, în al doilea rând, la avansul metodologic și teoretic. Însă nicio altă teorie, din câte cunoaștem, nu oferă posibilitatea de a cuprinde o comunitate în integralitatea ei – integralitatea fiind o premisă a adevărului, iar știința caută adevărul, motiv pentru care am utilizat maniera gustiană de operaționalizare a realității. Am subsumat manifestările politice în celelalte paliere, iar pe cele juridice nu le-am abordat decât tangențial, comunitățile moderne pierzându-și capacitatea de autonomie juridică, ruptura cu tradiția pe această dimensiune fiind aproape integrală.

După gruparea generală a populației pe cadre și manifestări, am reanalizat datele din perspectiva unor categorii demografice esențiale: sex, ocupație și educație, loc, grupa de venit fiind parțial subsumată ocupației.

Comuna Sadu este mai degrabă periurbană, atât din perspectiva locuirii, cât mai ales a comportamentului. Tradiția este mai degrabă în reflux, deși subzistă elemente pregnante de manifestare, încât pe anumite dimensiuni putem vorbi de un clivaj, o tensiune între modernizare și tradiție în mentalul colectiv. Renunțarea la tradiție încă nu este atât de tranșantă, comportamentul fiind unul mai degrabă oscilant, dar care înclină spre modernitate.

Există diferențe de percepție atunci când oamenii sunt invitați să se gândească la colectivitate sau să se pună pe ei în centrul atenției. Astfel, de pildă, majoritatea (75%) consideră comuna bogată, dar doar 9,09% dintre respondenți se consideră bogați. De altfel, comuna aproape că nu are economie proprie, fapt confirmat de către aproape 72% dintre respondenți, care au arătat că economia comunei nu merge prea bine, iar peste 82% dintre cei intervievați au declarat că trebuie să își caute de lucru în altă parte. Pe de altă parte, paradoxal, 94,45% sunt mulțumiți de cum merge comuna, jumătate din eșantion fiind alcătuit din persoane orientate spre prezent (50,57%) și bani (52,27%). Probabil că oamenii suprapun „cum merge comuna” peste „cum arată comuna”, și atunci paradoxul menționat își găsește rezolvarea.

În Comuna Sadu există o Asociație întemeiată la inițiativa Primăriei, însă aceasta nu este *funcțională*. Revitalizarea ei ar trebui să antreneze: producția, distribuția, marketingul, în general organizarea acestor domenii, conducerea cooperativă a unui grup de inițiativă, care să aibă capacitatea de a integra Asociația în nevoia locuitorilor de a ieși în evidență și de a își păstra identitatea. Dar această nevoie trebuie stimulată, educată și cultivată.

Pe ansamblu, potențialul asociativ, măsurat pe mai multe dimensiuni, ne arată că:

- 52,94% dintre cei intervievați consideră că există *deja* o rețea de preluare a alimentelor din comună.

- 44,32% declară că nu se ajută cu vecinii, în timp ce doar 25% declară că o fac. Faptul că cei mai mulți dintre cei intervievați nu se ajută între ei arată că în comuna Sadu nu mai există, în momentul de față, energia socială de bază, atitudinea primară necesară asocierii – spiritul de întraajutorare.

- 95,45% sunt mulțumiți de direcția în care merge comuna. Cu alte cuvinte, succesul actualei administrații este și piedică față de programul acesteia de a implementa creșterea prin asociere.

- Legislația mai mult ne încurcă, declară 50,59% dintre cei intervievați, aceasta fiind o piedică reală în calea oricărui efort de asociere.

- Pe de altă parte, 91,76% sunt mândri că sunt sădeni, și acesta ar fi un bun punct de plecare în componenta psiho-sociologică a mesajului de atragere la proiectul unei asociații.

– O largă majoritate lucrează pentru bani (52,27%) – aceasta este o altă cale de lansare a impulsului asociativ – remunerația directă și imediată: *emulația pecuniară*.

Nu putem spune cu claritate că o categorie socială este mai conservatoare decât alta sau că este mai predispusă la asociere. Sunt categorii socio-profesionale care la un indicator par mai înclinate către tradiție, iar la altul nu. Cauza ar fi că elementele componente ale comportamentului asociativ/tradițional sunt distribuite inegal în populație. Sunt categorii de populație care merg relativ des la biserică, dar care își lasă copiii oricât la computer, de pildă casnicele sau salariații din mediul privat, care sunt printre cei mai pragmatici-materialiști, muncind pentru bani, dar, în același timp, printre cei mai legați de sărbătoare ca experiență spirituală. Comportamentul conservator/tradițional este oscilant nu doar între categorii sociale, dar și în interiorul acestora.

Pentru încurajarea potențialului asociativ trebuie ținut seama de clivajele manifeste, de slăbirea tradiției, de mândria de a fi sădean, raportarea la trecut, de tradiția decăzută la rolul de joc de scenă. Prin clivaje avem în vedere împărțirea comunității în „prezentești interesați”, axați pe rezultate materiale imediate („muncesc pentru bani, nu pentru suflet” – 52,27%) și oamenii tradiției, care muncesc pentru suflet și care cresc animale, chiar dacă nu este rentabil (24,39%). În ceea ce privește raportarea la trecut, ceva mai mult de jumătate dintre cei investigați (50,57%) declară că trebuie să trăim în prezent, „trecutul fiind trecut”. Nu în ultimul rând, trebuie avut în vedere că, la momentul efectuării cercetării, disponibilitatea de întraajutorare era de 25%. Pe ansamblu mai există un fond conservator asociativ, în sensul că toată lumea apreciază rolul credinței, rolul firii și al rostului lucrurilor, pe toate categoriile demografice analizate, în ponderi covârșitoare, de peste 80%. Astfel, un eventual program de stimulare a comportamentului asociativ va trebui să țină seama de trei lucruri:

– Comunitatea este împărțită în două tipuri de ancorare real relativ opuse, cu ponderi relativ egale:

– una de tip pragmatic-materialistă (prezenteistă), cealaltă de tip pragmatic-tradiționalistă (idealistă),

– dimensiunea tradiționalistă este slăbită nu doar numeric (ponderea este ușor sub 50%), dar și ca urmare a comportamentelor de tipul „joc de scenă”, o parte din comportamentele tradiționale fiind mai degrabă afișate – de pildă atitudinea față de credință: lumea merge la biserică (peste 80%), dar nu prea postește (după calendar doar 21,84%).

BIBLIOGRAFIE

1. Baltasiu, R., Bulumac, Ovidian și alții. (2009) Metodologia neointerpretativă. Planurile analizei în teren. Raport de cercetare pe comunitatea lipovenilor din Dobrogea. *Romanian Journal of Sociology*, 1–2/2009.

2. Baltasiu, R. (coord.) (2022). *Situația actuală a frontierei de nord-vest a României la 100 de ani de la Tratatul de la Versailles. Raport de cercetare. The Current Status of the North-Western Romanian Border 100 Years after the Treaty of Versailles. Reseach Report*. București: Editura Etnologică.
3. Baltasiu, R., Cubreacov, V., Țircomnicu, E. ș.a. (2017). *Crihana Veche: album monografic*. București: Editura ICR.
4. Baltasiu, R., Săpunaru, G., Bulumac, O. (2013). *Slăbirea comunității românești din Harghita-Covasna*. București: Editura Etnologică.
5. Bîrsan, S. R. *Sibiul pe locul cinci în topul județelor cu cea mai mare putere de cumpărare – Cine ne devansează*, disponibil online la adresa: <https://www.oradesibiu.ro/2022/11/10/sibiul-pe-locul-cinci-in-topul-judetelor-cu-cea-mai-mare-putere-de-cumparare-cine-ne-devanseaza/>
6. Bucur, C. *Civilizația Mărginimii Sibiului, Istorie, Patrimoniu, Valorizare Muzeală*, Sibiu, 2003.
7. Bulumac, O. (2018). *Infrastructură și Societate. Considerații teoretice și studii de caz*. București: Editura Etnologică.
8. Durkheim, E. (1974). *Regulile metodei sociologice*. București: Editura Științifică.
9. Fersko, H. (UNICEF). *Is social media bad for teens' mental health? There are risks, but they can be avoided*, disponibil la adresa: <https://www.unicef.org/stories/social-media-bad-teens-mental-health>.
10. Goffman, E. *Prezentarea sinelui în viața de zi cu zi*. U.K, Editura Penguin, 1990.
11. Gusti, D. (1999). În ***. *Școala monografică. Volumul I. Dimitrie Gusti – Știința realității sociale*. București: Editura Paideia, 1999.
12. Haller, K. (2019). *Psihologia culorilor*. București: Baroque Book Arts.
13. Haller, K. *Fascinația culorilor, de la omul de Cro-Magnon la Michelangelo*, 2019.
14. Hidroelectrică. *Muzeul Energetic Sadu I. Despre muzeu*, Disponibil la adresa: <https://www.hidroelectrica.ro/article/10>.
15. Media Marketing Târgu Mureș, *Strategia de dezvoltare locală 2021–2030. Comuna Sadu*.
16. Mir, E., Novas, C. (National Center for Health Research). *Social Media and Adolescents' and Young Adults' Mental Health*, disponibil la adresa, <https://www.center4research.org/social-media-affects-mental-health/>.
17. Neferu, A. (2018, 26 apr.). *Indicele NewMoney: câte hectare ară, în medie, un tractor în România*. Newmoney.ro. Disponibil la <https://newmoney.ro/indicele-newmoney-cate-hectare-ara-medie-un-tractor-romania/>.
18. Noica, C. (1998). *Devenirea întru ființă. Încercare asupra filosofiei tradiționale. Tratat de ontologie. Scrisori despre logica lui Hermes*, studiu introductiv Sorin Lavric. București: Editura Humanitas.
19. Pr. Hămbășan, D. (2015). *Monografia comunei Sadu*. Sibiu: Editura Armanis.
20. Primăria Sadu, Secțiunea Agricultură, disponibil la adresa: <https://sadu.ro/economie/agricultura/>.
21. Primăria Sadu, Secțiunea Proiecte și investiții, disponibil online la adresa: <https://sadu.ro/transparenta-decizionala/proiecte-investitii/>.
22. Primăria Săliște. *Personalități*, disponibil la adresa <https://saliste-sibiu.ro/istorie-si-cultura/cultura/personalitati/>.
23. Redacția Ecologic Group. *Ministerul Economiei a retras ajutorul de stat pentru prima fabrică de reciclare a lânii din România*, disponibil la adresa: <https://ecologic.rec.ro/ajutorul-de-stat-pentru-fabrica-de-reciclare-a-lanii/#:~:text=Societatea%20urma%20s%C4%83%20produc%C4%83%20elemente,farmaceutic%C4%83%20C8%99i%20%C3%AEEn%20%C3%AEEnr%C4%83%C8%99%C4%83minte%20organice>.
24. Rostow, W.W. (1963). *Les Etapes de la croissance économique*. Paris : Editions du Seuil.

25. Vulcănescu, M. (1991). *Dimensiunea românească a existenței*. București: Editura Fundației Culturale Române.
26. *** România 2019.eu. (2019). *Civilizația Mărginimii. Mărginimea Culture. Romania Student Tour – program național de redescoperire și promovare a valorilor patrimoniului natural și cultural al României. Proiect inițiat de Paul Bordaș*. Sibiu.
- *** (2022, 16 mar.). Harta puterii de cumpărare în România: Alba, în top 10 județe. Cum ar putea evolua situația în 2022. Alba 24.ro. Disponibil la adresa – <https://alba24.ro/harta-puterii-de-cumparare-in-romania-alba-in-top-10-judete-cum-ar-putea-evolua-situatia-in-2022-905998.html>.

